

İNTİHAR EYLEMLERİ

Talal Asad

Çeviren
Fuat AYDIN

Eskiyeni Yayınları: 15

İNTİHAR EYLEMLERİ
Talal Asad

Eserin Orijinal Adı: *On Suicide Bombing*

© Columbia University Press All rights reserved

© FCR Yayın Reklam Bilgisayar San. ve Tic. Ltd. Şti.

Redaksiyon
İhsan Toker
Ayşe Çil

Mizanpaj: CİNAS
Kapak: CİNAS
Baskı, Cilt:
KALKAN MATBAACILIK
Büyük San. 1. Cad. 99/32 İskitler
Tel: 0312.3419234-3421656 Ankara

1.Baskı: Temmuz 2012

ISBN: 978-605-5978-08-2

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.

Rüzgarlı Cad. Rüzgarlı İşhanı No: 2 Kat: 5 Ulus/ANKARA

Tel: (0 312) 310 08 60 – Fax: (0 312) 311 47 89

web: www.eskiyeni.org – e-mail: fcr@fcr.com.tr

Talal Asad

İNTİHAR EYLEMLERİ

Çeviren

Fuat AYDIN

Ankara 2012

Talal Asad

Yolların Ayrılış Noktasında İslâm ve Mekke'ye Giden Yol gibi eserleriyle tanınan Muhammed Esed'in oğlu, akademisyen yazar; Suudi Arabistan'da dünyaya geldi. İlk ve orta öğrenimini Pakistan'da tamamladıktan sonra İngiltere Edinburgh Üniversitesi'nde antropoloji okudu. Akademik kariyerine Oxford Üniversitesi'nde ünlü sosyal antropolog E. E. Evans-Pritchard'ın yanında başladı. Daha sonra çeşitli üniversitelerde dersler veren Asad, bugün City University of New York'ta antropoloji profesörü olarak görev yapmaktadır. Post-kolonyalizm, Hıristiyanlık, İslam ve Ritüel İncelemeleri alanlarında önemli teorik katkılarda bulunmuş ve Sekülerizm antropolojisi konusunda çalışmalar yapmış olan Talal Asad'ın başlıca eserleri şunlardır: *Genealogies of Religion: Discipline and Reasons of Power in Christianity and Islam* (Dinin Soykütükleri: Hıristiyanlık ve İslam' da Disiplin ve Gücün Sebepleri, 1993), *Anthropology and the Colonial Encounter* (Antropoloji ve Sömürgecilik, Türkçe çev. Ayşe Karınca, Ütopya Yayınevi, Ankara 1995), *On Suicide Bombing* (İntihar Eylemlerine Dair/İntihar Eylemleri, 2007).

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	7
<i>BİRİNCİ BÖLÜM</i>	
TERÖRİZM.....	15
<i>İKİNCİ BÖLÜM</i>	
İNTİHAR TERÖRİZMİ	63
<i>ÜÇÜNCÜ BÖLÜM</i>	
İNTİHAR TERÖRİZMİNDE KORKU	103
SONUÇ	147
BİBLİYOGRAFYA	151
İNDEKS	161

GİRİŞ

11 Eylül 2001’de şehirdeki çoğu New Yorklu gibi ben de günün olaylarıyla, medya ve adanın güneyi üzerinde asılı olan sis perdesi ve sıradan Amerikalıların konuşmaları ve davranışlarını dolduran duygular vasıtasıyla karşılaştım. Amerika’da yaşayan birçok Müslüman için 11 Eylül, zaman zaman açık, ancak genelde gizli bir şekilde kendilerini terörizmle¹ ilişkilendirilmiş buldukları uzun süreli bir huzursuzlu-

¹ 11 Eylül terörist saldırısından yaklaşık beş yıl ve Irak’daki yakıp yıkan savaşın üç yıl sonra, Birleşik Devletler’deki kamuoyu, Amerikalı Müslümanlara dikkate değer bir şekilde düşman olarak kalmıştır.

Yeni bir Gallup kamuoyu yoklaması [10 Ağustos 2006’da gönderildi]- “önemli azınlıklar” olarak adlandırdığı- birçok Amerikalının bu ülkedeki “Müslüman inancına mensup olan insanlara karşı olumsuz hisler ya da ön yargılar beslediklerini” ortaya koymaktadır. Yaklaşık olarak her dört Amerikalıdan biri, % 22, Müslüman bir komşularının olmasını istemediklerini söylemektedir. Amerikalılar, Birleşik Devletler’de yaşayan Müslümanların el-Kâide’ye sempati besledikleri düşüncesini kabul etmeme eğiliminde olmalarına karşılık, % 34’lük önemli bir kesim, onların el-Kâide’yi desteklediklerine inanmaktadır. Ve yarısından biraz azı -% 49- Birleşik Devletler Müslümanlarının devletlerine sadık olduklarına inanmaktadır. Hemen hemen on kişiden dördü, % 39, Müslümanların burada, hususi bir kimlik kartı taşıması gerektiğini savunmaktadır. Aynı sayıda kişi, kendilerinin Müslümanlara karşı belli bir “önyargı”ya sahip olduklarını kabul etmektedir. Yüzde 44’lük kesim, onların dini görüşlerinin de “aşırı” olduğunu söylemektedir. Her hâlükârda, Müslümanları fiilen tanıyan Amerikalılar, daha sempatik tutumlar göstermektedirler. Kamuyu yoklamasının sonuçları Temmuz ayı [2006] sonunda alınmış ve yetişkin 1007 Amerikalı üzerinde gerçekleştirilmiştir.

ğün başlangıcıydı. Birleşik Devletler, Batı Avrupa ve İsrail'deki birçok gayrimüslim için intihar eylemcisi, hızlı bir şekilde İslamî bir "ölüm kültürü"nü bir simgesi haline geldi.² Bu beni, Batılı medyanın çoğu tarafından "İslamî terörizm" olarak betimlenen çağdaş şiddet tarzı hakkında sürekli olarak düşünmeye sevk etti. Kendi kendime, "dinsel olarak güdülenmiş bir terörizm var mıdır?" diye sordum. Eğer varsa, bu diğer kıyımlardan ne kadar farklıdır? Bu terörizmi - basit öldürme niyetine karşıt olarak- dini yapan nedir? Bu, kolektif şiddetin diğer şekilleriyle ilişkili olarak nerede durmaktadır? Kendisine ve başkalarına ölüm getiren intihar eylemcisi imgesi, Hıristiyanlar ve sonraki Hıristiyanlar tarafından nasıl ele alınmaktadır? Sorularımın, esas olarak ahlakî ilgilere değil, kavramsal ve maddî bağlar hakkındaki bir meraktan kaynaklandığını vurguluyorum. İntihar eylemi hakkında, onun bayağılığı ve dehşeti hususunda düşünme, benim için ölme ve öldürme hakkındaki bir kısım modern varsayımları gözler önüne sermenin bir yoludur. Takip ettiğim genel düşünce şudur; öldürmenin ahlâken iyi ve ahlâken kötü yollarının arasını ne kadar çok ayırmaya çalışsak da, teşebbüslerimiz çelişkilerle kuşatılmıştır ve bu çelişkiler, modern öznelliğimizin kırılğan bir parçası olmaya devam etmektedirler.

² Mesela, Harvard'da Hukuk Profesörü olan Alan Dershowitz, Müslüman intihar eylemcilerine karşı adli takibat davası açmıştır: "Yoksul bırakılmış ve bastırılmış Tibetliler, Çin tarafından işgal edilmiş olmalarına rağmen hayatı çeşitli vesilelerle kutlarlarken, aşırı ayrıcalıklara sahip bu genç insanlar, bu ölüm kültürünü niçin desteklemektedirler?" Cevap açıkça din idi; dinin muayyen bir türüydü: "İntihar eylemlerinin kökeninden söz etmenin zamanı geldi: Bir ölüm kültürü yaratan ve önemli bir dinin belirsiz öğretilerini istismar eden, belli dini ve siyasi liderlerin kışkırtmaları." (*The Guardian*, Londra, 4 Haziran 2004)

Bu kitapta Birleşik Devletler ve İsrail üzerinde odaklanmam, önceden tasarlanmış bir odaklanmadır. Tabii ki, yalnızca birkaç ülkenin ismini verecek olursak Sri Lanka, Hindistan, Endonezya ve Rusya gibi başka yerlerde de terörizm vardır. Ve Birleşik Devletler, bugün insanların terörizme gönderme yaptıklarında hatırladıkları şey olmasa da uzun müddet, kendi bahçesinde yetişmiş, kurumsallaşmış bir teröre sahip olagelmıştır.³ Ancak terörle savaş düşüncesi benzersiz bir şekilde, hususi bir yerde -Birleşik Devletler’de- geliştirildi, ifade edildi ve terörizm (ve savaş) hakkındaki teori üretimi-

³ Burada, Oklahama bombaları gibi, yakın zamanda olan olaylara değil, daha eski ve daha derinden gelen bir şeye göndermede bulunacağım. Birleşik Devletler’de köleliğin sona ermesinden sonraki yüzyıl boyunca Güneydeki Afrikalı Amerikalılar, aşırı bir korku içinde yaşadılar. Bu terörün birinci vasıtası, sözde siyah katillerin ve ırz düşmanlarının beyazlar tarafından linçiydi. Tarihçi Richard Maxwell Brown, bu tür olaylarda, kurbanlara verilen acı ve onlarda meydana getirilen sakatlamalara tanık olmak üzere toplanan seyirci kalabalıklarını ve yerel hukuk memurlarının üstün körü ya da hiç olmayan müdahalelerini betimlemektedir (*Strain of Violence: Historical Studies of American Violence and Vigilantism*, New York: Oxford University Press, 1975, s. 217-218). Beyazlar tarafından 1882 ile 1950 yılları arasında linç edilen siyahlar hakkındaki bin iki yüz vakayla ilgili ayrıntılı çözümlemesinde sosyolog Katherine Stovel, ritüeli kapsayan ancak büyük kalabalıklar önünde meydana gelmeyen linçleri “terörist linçler” olarak nitelendirmiştir (“Local Sequential Patterns: The Structure of Lynching in the Deep Sout, 1882-1930”, *Social Forces* 79, no. 3 [Mart 2001]; 855). Ancak söz konusu adlandırma, bir dereceye kadar yanıltıcıdır, çünkü gerçekte bütün bu linçler, hisleri açığa vurucudur ve bu yüzden de siyah toplumda terör meydana getirmiştir. Brown’ın dikkat çektiği gibi, “Bütün bir linç ritüeli, beyazların hâkimiyetinin katı sistemine işlemiş; buna sözle ya da düşünceyle meydan okunamayacağı hususunda tüm siyah sakinlere dramatik bir uyarıda bulunmak üzere yapılandırılmıştır” (*Strain of Violence*, s. 218). Liberal demokratik bir devlet içindeki bu terörizm şeklinde, devlet uzak dururken nüfusun ırk bakımından ayrıcalıklı bir kısmı, sistematik bir şekilde ırk bakımından damgalanmış vatandaşları terörize etmektedir. Linçler sona ermiş olmakla birlikte, bu şiddetin toplumsal sonuçları, Birleşik Devletler ırk ilişkileri modelinde, bugün derin bir şekilde gömülü bulunmaktadır.

nin çoğu, Avrupa ve İsrail’de olduğu kadar burada da yapıldı. Zamanımızın eşsiz bir fenomeni olarak terörizmin -kapsamlı olmak şöyle dursun- tasviri bir araştırmasını vermekle ilgilenmiyorum. Basit bir şekilde ifade edecek olursam; ben terörün yaratılmasının ve korkunç şeyler yapılmasının, içinde yaşadığımız eşit olmayan dünyadaki militan eylemin, neyin dayanılmaz ve neyin zorunlu olduğuna dair düşüncelerimizin ve ölümle ilgili hususi eylemleri kendisiyle meşru-laştırdığımız ya da mahkûm ettiğimiz hislerin görünüşleri olduğunu ileri sürüyorum.

Bu kitap, basit bir yapıya sahiptir. Birinci bölümde, çağdaş terörizmin özü olarak çağdaş İslamî cihadcılığı açıklama iddiasında olan “medeniyetler çatışması”nı tartışarak başlıyorum ve sabit değerlere sahip olan kendi kendine yeterli medeniyetler kabul eden tarih türüne karşı deliller ileri sürüyorum. Sonra, seçkin bir felsefeci tarafından haklı savaşı terörizmden ayırt etmeye yönelik teşebbüsü tartışıyor ve terör hakkındaki genel bir söylemin öne çıkışının sebepleri hususunda tahminde bulunuyorum. Terörizmin, modern toplumda epistemolojik bir nesne, pratik bilgi toplama (bir kimse bu tehlikenin önüne nasıl geçebilir?) kadar teorileştirmeyi (terörizm nedir?) gerektiren bir şey olduğunu işaret ediyorum. Bu iki görev, birbirine bağlıdır. Ancak, terörizm bu görevlerin nesnesi olmaktan daha fazla bir şeydir. Terör, özünde modernlik-dışı, liberal olmayan bir kültürün esas bir parçası olarak kale alınmasa da o, liberal öznelliklerin (siyasi terörü yenilgiye uğratmaya yönlendirme, toplumsal yaralanma korkusu, dehşet ile ölüm ve yok olmayla büyülenme) tamamlayıcı bir parçasıdır. İkinci bölümde, şimdi takdim edilen intihar terörizmi hakkındaki mevcut açıklamalar sahasına eleştirel bir şekilde bakıyorum ve (aşikâr öldürme niyetine karşıt olarak) intihar eylemi faillerine ayırt edici

amiller atfederek konu üzerinde yazarların kaygılarını sorguluyorum. Genel olarak motiflerin yaygın bir şekilde zannedildiğinden daha karmaşık nitelik taşıdığını ve onların ulaşılabilecek hakikatler olduğu kabulünün yanlış olduğunu söylüyorum: İntihar eylemcileri hakkındaki bu amiller, özellikle, kendi tepkilerimizi meşrulaştıran ancak doğrulayamayacağımız kaçınılmaz kurgulardır. Bu yüzden, siyasetle ilişkili ölme ve öldürme hakkındaki büyük meseleleri ele alan ve intihar eylemlerini açıklamaya çalışan yazarlardan ayrılıyorum. İdealar tarihine dayanarak liberal düşünce, şiddet ideasını siyaset ideasından ayırma da, ölümcül şiddetin siyasi bir oluşum olarak liberalizm için tamamlayıcı olduğunu vurguluyorum. Daha önemli bir şekilde -liberal demokratik devleti de içeren- modern ilerlemeci devlet tarafından uygulanan meşru şiddetin, terörist şiddette bulunmayan (bu yokluk, ikincisinin fazileti sebebiyle değil, fakat birincisinin yeteneği sebebiyledir) hususi bir karaktere sahip olduğunu öne sürüyorum: Karmaşık toplumsal kurumlara imkân veren ve onları destekleyen kısıcılık ve merhametin bir birleşimi. Üçüncü ve son bölümde, intihara ve özellikle de intihar eylemine ortak bir tepki olarak korku düşüncesini açıklıyorum. Bir yandan, korkunun toplumsal ve kişisel kimliğin bozulmasıyla ve böylece de biçimin erimesiyle ilişkili olduğu düşüncesini ayrıntılı bir şekilde incelemek için antropoloji yazınına müracaat ediyorum. Diğer yandan Hıristiyan teolojisinin bazı yönlerini kullanıyorum: Çarmıha geriliş, tarihteki en meşhur intihardır; onun dehşeti, yine acımasızlığın ve merhametin bir birleşimi vasıtasıyla, evrensel insanlığın kurtuluşu projesine dönüştürülmüştür. Bu, elinizdeki kitabın en spekülatif kısmıdır, ancak o, intihar eylemi hakkındaki korkunun neden ibaret olduğunu nihai olarak sunduğum katmanı anlatmak için zorunludur.

Bu kitabın muhtemel yanlış okumalarına karşı kısa bir uyarı: Teröristlerin işledikleri korkunç şeylerin, bazen ahlakî olarak meşru olduğunu bir mazeret olarak öne sürmek istemiyorum. Ben yalnızca, modern devletlerin daha kolay bir şekilde ve şimdiye kadar olanlardan da çok büyük bir ölçekte hayatı tahrip ve kesintiye uğratabilmeye muktedir oldukları ve teröristlerin asla bu kapasiteye ulaşamayacakları gerçeğinden etkilendim. Aynı zamanda, kendisiyle birçok politikacının, kamusal entelektüellerin ve gazetecilerin diğer insanları öldürme ve onları küçük düşürmek için ahlakî meşruiyetler sağlama ustalığından dolayı dehşete düştüm. Önemli görünen şey, o kadar da, öldürmek ve bu şekilde gayri insani hale gelmek değil, bir kimsenin nasıl ve hangi motifle öldürüldüğüdür. Tabii ki, insanlar her zaman, sözde düşmanlarını ve yaşamayı hak etmediklerini varsaydıkları başkalarını öldürmeyi meşrulaştırabilir. Yegâne farklılık, bugün bu meşrulaştırmayla uğraşan liberallerin, ahlakî bakımdan ilerledikleri için farklı olduklarını düşünmeleridir. Bu temel düşüncenin, toplumsal sonuçları bulunmaktadır ve bu yüzdendir ki, bu düşünce gerçek bir fark meydana getirmektedir. Liberal düşünce, savunma düşüncesinin dikkate değer yoruma tabi olduğunun tamamen farkında olarak herkesin kendisini savunma şeklindeki mutlak hakka sahip olduğu düşüncesiyle başlamaktadır. Mesela, bu yorumlara göre, Irak'ta baskıcılardan kurtulma hem Amerikalı işgalciler hem de direnişçiler için savunmanın bir parçası haline gelir. Birçok liberal de, hem kendilerini, hem de kendilerini kurtarmak için bir şey yapamayan başkalarını kurtarmak için halkın düşmana saldırma hususunda ahlakî bir zorunluluğa sahip olduğuna inanmaktadır. Kötülük düşüncesi -Maniheist ve Zerdüşterde olduğu gibi- bu dünya için olmazsa olmaz bir şeydir; ancak ilahî iradeye muhalefet eden ve bu yüzden de bertaraf edi-

lebilir dinamik bir ilke olarak tasavvur edilmemektedir. Sonuç olarak, kötülüğü tanımlayan şey, bu iradeye karşı koy-maktır ve bütün erdemli insanlar, her ne pahasına olursa olsun onun üstesinden gelinmesi hususunda teşvik edilmektedirler. (Hıristiyan inancına göre, çarmıha gerilmeyle Mesih kötülük üzerinde zafer kazandı, Tanrı dünyayı kendisiyle barıştırdı.)⁴ Kötülükle savaşma gerekçesi, tabii ki, eski bir meşrulaştırma unsurudur; ancak bugün o, çoğunlukla kendisini yeni ifade şekilleriyle dile getirmektedir. Bununla, bugünün modern dünyasının, birçok kimsenin kabul ettiği gibi, yalnızca Hıristiyanlığın bir açılımı olduğunu kastetmiyorum. Bana göre, seküler modernlik ve onun geçmişi arasında devamlılıklar ve aynı zamanda çok önemli kırılmalar bulunmaktadır.

Bu kitap, kurumsallaşmış şiddet hakkındaki ahlakî ikilemler için nihai çözümler sunmayı iddia etmemektedir. O, hiçbir durumu, diğerlerine zıt olarak şiddetin bazı türlerini kabul etmek için savunmamaktadır. Onun ümidi daha ziyade terörizm, savaş ve intihar eylemi için ahlakî tepkileri önceden hazırlanmış olan kendinden emin kamusal söylemden uzak durabilmesi maksadıyla okuyucunun kafasını yeteri şekilde karıştırmaktır.

Aşağıdaki bölümler, ilk olarak Irvine'deki University of California'da The Welles Library Lectures olarak 15-17 Mayıs 2006'da verildi. Institute for Critical Theory'ye bu konferansları vermek için davet ettikleri ve soruları ve yorumları

⁴ Bu, ilk olarak kilise babaları tarafından ifade edilen ve sonra Martin Luther tarafından diriltilen klasik Kefaret teorisinin altında yatan şeydir. Bkz. Gustaf Aulen, *Christus Victor: An Historical Study of the Three Main Types of the Idea of Atonement*, (London: SPCK, 1931).

için dinleyicilere ve özellikle Enstitü'nün yöneticisi John H. Smith'e misafirperverliği için minnettarım. Teşekkürlerim aynı zamanda, Enstitü'nün diğer üyelerine -özellikle- Gabriel Schwab, Inderpal Grewal ve bana cömertçe hoş kabul gösteren Bill Maurer içindir. Birçok dost ve meslektaş, müsveddelerle ilgili faydalı yorumlar sundular: Hussein Agrama, Partha Chatterjee, Veena Das, Maria Pia Di Bella, Abou Farman, Jeffrey Goldfarb, Baber Johansen, Mahmood Mamdani, Tomaz Mastnak, Keith Nield, Gyan Pandey, David Scott, Mohammed Tabishat ve David Wolton. Tabii ki, onların hiç biri, burada ifade ettiğim kanaatlerden sorumlu değildir.